

Borka Géza**Jókai szelleméhez**

*Költő, kit Isten magyarnak teremtett,
hogy néped arcát szebbé gazdagítsd,
fajod szívét a szép ormára feltedd,
s meséinket a nagyvilágba hintsd.
Eljöttünk lelked büszke templomába,
hogy megköszönjük minden kincsedet,
s bűvös ajkad szent szavát megáldva,
könnyes mosollyal áldozzunk neked.*

*Láttál Te is hej, szomorú időket,
midőn a sorsunk véres könyvet írt,
s az ünnepek hétköznappokká törtek,
s a megölt ország könnyét rejtve sírt.
De mégis minden poklokon keresztül,
a szabadság a hó alatt is élt,
targallyakon új élet lelke rezdül,
s az Aranyember boldogan mesélt.*

*Mesélt, s szavának bűbájos zenéje,
mosolyt fakasztott, könnyeket törölt,
a népe boldogan sietett feléje,
ki véle sírt és véle is örült.
Majd békés munka szebb útjára lépven,
Szívünkbe Ő tett ideálokat,
melyekből áradt éjünkbe elég fény,
hogy hímezhesünk hívő álmokat.*

*Költő, kit Isten miközénk teremtett,
hogy néped arcát szebbé gazdagítsd,
fajod szívét a szép ormára feltedd,
s meséinket a nagyvilágba hintsd.
A mi szavunk az ajkadon keresztül
a világkoncert csodás hangja lett,
kicsiny sorsunkból világrégre rendült,
kit gazdag lelked szép ívére vett.*

*S ha kérdik tőlünk, mik vagyunk, mit érünk
Magyar voltunkon mi az emberi,
Rád kell mutatnunk: Benned él a vérünk
s a fényivel az ég színét veri!
Torony vagy büszke szellemtemplomunkon
s ha elmúlnánk, Te akkor is maradsz
s ha pusztulás kél halott romjainkon,
Harang Te lész és magyar hangot adsz!*

Dr. Borka Géza Jókai szelleméhez című költeményét 1925-ben írta, a Kultúrpalota (ma: A Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeuma) ünnepélyes átadásának alkalmából, amely a nagy meseíró születésének 100. évfordulója is volt egyben. Maga Borka Géza, a komáromi bencés gimnázium tanára olvasta fel a verset. Ezt a költeményt a Borostyán együttes 2000-ben zenésítette meg, a **Jókai Mór születésének 175 évfordulójára** rendezett ünnepi emlékműsorra. Nagyon sok rendezvényen előadták már, főleg neves ünnepeink alkalmából. 2000-ben ezt a verset énekelték a **Dél-Komárom városának millenniumi napján**, a **millenniumi zászlóátadási ünnepségen**, amelyen a zászlót személyesen Orbán Viktor miniszterelnök adta át. Mindkét verssel többször szerepeltek a Monostori erődben a **Híres Komárom** című történelmi szabadtéri játékban.

A Borostyán együttes – ők is diákjaink voltak: Hollósy Zsuzsanna, Nagy László, Szántó Zsuzsanna

Tóth Zsigmond**Rév-Komárom vára**

Tekints, oh magyar nép
e büszke várfokra,
itt kel a hős honvéd
utolszor birokra.

Midőn már megtépték
a nemzeti zászlót,
szerte a hazában
siralom és gyász volt.

Itt még fenn ragyogott
a szabadság napja,
itt vívta csatáit
a hős bajnok Klapka.

Elpihenni ő is
sírba tért immáron,
de emléke él,
míg állni fog Komárom!

Viharos napokat
látott már e város,
örömben és búban
volt vizes, aszályos.

Pusztította árvíz,
tűzvész és ellenség,
de az Isten jó volt
segítette mindég.

Viharverte bástya,
Rév-Komárom vára,
elég volt már a vér,
a hős, özvegy, árva!

Legyen a jövőnek
a munka a lelke,
mely jutalmát mindég
a békében lelte!

Tóth Zsigmond Rév-Komárom vára c. verse 1888-ból való. Ebben az évben Komárom városa pályázatot írt ki, ki tud szebb verset írni a komáromi várról.

Annak ellenére, hogy a pályázatra több neves költő adta be versét, a versenyt a komáromi bencés gimnázium diákja, Tóth Zsigmond nyerte.

A verset a **Borostyán** együttes 1997-ben megzenésítette.

Csaknem egy éve áll Komáromban Csokonai Vitéz Mihály szobra**„Erővel senki szívével nem bánhatok”**

A Mikszáth által kelet Párizsának nevezett Komárom ismét múltunk előtt tisztelgő újabb szoborral lett gazdagabb. Különösen szép ajándéka magyar sorsunknak, hogy a szoboravatóra abban az esztendőben kerül sor, amikor a szoboralak mintázta Csokonai Vitéz Mihály, a felvilágosodás legnagyobb magyar költője halálának 200. évfordulójára emlékeztünk

A magyar költészet öt követő nagyjai, különösen pedig Ady és nemzedéke Csokonait említik olyan forrásként, ahová az igazi, tiszta forrás értékét kereső költő utódok bátran nyúlhatnak. Ady Endre Csokonairól szólva így fogalmaz: „Ő volt honjában a legbujdosóbb magyar, de fényküllözött fél magyar eget. A civilizáció énekese, korának legmagyarabb és legeurópaibb embere, aki nélkül bajosan kaptuk volna Petőfit, Aranyt ...” /.../

Ha Csokonai megismeréséhez élete eseményei felől közelítünk, ő szerencsétlen flótás, aki élete minden próbálkozásába, vállalkozásába belebukott. De költői életművében nálunk addig nem tapasztalt fokra emelte a költői nyelv plasztikusságát, a hanghatásokat, a vers zeneiségét. /.../

Az indulás több, mint biztató: jó módú, tisztos debreceni polgárosodó családban született 1773. nov. 17-én: édesapja borbély-felcser, művelt, okos ember; anyja, Diószegi Sára a tudományokat, a könyveket tisztelő családból származott. Fiuk a debreceni református kollégium diákja, aki 9 nyelven beszél, a poétikai osztály tanára, Kazinczy Ferencsel, a 18. századi magyar irodalmi élet szervezőjével, vezéregyéniségével levelez, s mindössze 17 éves, amikor már megírja máig tanított nagy filozófiai költeményeit. 15 év adatik meg számára a debreceni kollégiumban, ahonnan 1795-ben „lázadó” magatartása miatt kizárják. Ettől kezdve a meg nem értettség, a közöny falaiba ütközik az elnémetesedett, a nemzeti törekvések iránt közömbös 18. századi Magyarországon. /.../ A vándorlás évei következnek: állást és művei kiadásához pártfogókat keres, akik felkarolják. Ott van a pozsonyi diétán, s amikor 1796 decemberében az országgyűlés bezárta kapuit, Csokonai politikai lapja, a Diétai Magyar Múzsza is 11. száma után megszűnik. Az állástalan költőt barátok hívják először Bicskére, majd onnan Komáromba szólnak a kedves baráti invitálások: jöjjön Komáromba, hogy megújítsa annak irodalmi életét, mely bizony Péczely József református lelkipásztor halála óta irányító nélkül maradt csakúgy, mint a híres Mindenés Gyűjtemény, városunk nevezetes tudományos folyóirata.

A költő 1797 februárjában érkezik a kereskedők, mesteremberek, kézművesek, hajóépítők és szekeres gazdák lakta Duna parti városba, ahol sok minden egyszerre hasonlít és különbözik is egyben Debrecenről. Csakhamar otthon érzi magát, s hogy ma, 2005 májusában Komáromban itt állhatunk Csokonai új szobra előtt, az annak a találkozásnak is köszönhető, mely pár száz méterre innen, a református kollégium udvarán történt 1797. április 26-án, amikor is egy szép szőke lány szavalta Csokonai „A nemes magyarságnak felülésére” c. ódáját a franciák ellen hadba induló magyar nemesek buzdítására. A verset szavaló lány Vajda Julianna volt.

/.../ A vers elszavalása után röviddel be is mutatják egymásnak a fiatalokat. Komárom büszke, hogy köreiben köszöntheti a nagy költőt, akit be is vezetnek a komáromi társaságba, többek közt Bédi Jánosné Fabián Julianna irodalomszerető családjába. Professzor Csokonait Bédiné mutatja be a „gyenge rózsaszájú, tűzszemű” lánykának, Vajda Pál komáromi hajóács és gabonakereskedő legkisebb, 7. gyermekének.

►►► „Erővel senki szívével nem bánhatok”

Boldogságuk és tragédiájuk ekkor és itt, Komáromban kezdődött. Csokonai hányatott sorsának talán egyetlen boldog állomásához ért Komáromban. A fiatal lánynak eleinte csak hízelgett Csokonai kitüntető figyelme, udvarlása, mely rövidesen szerelemmé érett. Csokonai ellátogatott Vajdáékhoz is a Tó utcai szép nagy házba. A képzelet nem ismer lehetetlent: idézzük meg képzeletünkben a két fiatal szerelmeit, akik éppen itt, a régi Komárom e részén élték rövidre szabott szerelmük legszebb heteit. Engedjük, hogy fantáziánk visszarepítsen bennünket több mint 200 évvel, s szinte látni véljük Lillát és Csokonait.

A fiatalok el is jegyzik egymást, Csokonai édesapja pecsétgyűrűjét húzza Lilla ujjára, aki – ha állást kereső útra indul az ő poétája – szerelmes leveleket küld utána. Életük legboldogabb heteit, hónapjait élik ekkor.

A kereskedő Vajda-szülők azonban nem a bizonytalan jövőjű, állástalan poétában látják biztosítottnak lányuk jövőjét. Míg Csokonai Festetich Györgynél jár Keszthelyen állás után, addig a szülei akaratát teljesítő, akkor 19 éves Julianna lányukat férjhez adják a 35 éves, gazdagnak hitt dunaalmási fakezsdőhöz, s 1798 márciusában meg is esküsznek a komáromi református templomban. Lilla ezután férjével Dunaalmáson él szülei ottani házában: ekkor derül ki, hogy a gazdagnak hitt férjnek, Lévai Istvánnak semmije sincs.

Csokonai és Lilla útjai szétváltak. Csokonai emberi tisztaságának, jellemességének, mély és őszinte szerelmének bizonyossága az a búcsúlevél, melyet 1798. március 12-én ír Lillájának: „Erővel senki szívével nem bánhatok. Fejet hajtok hát a kényszerítő szükségnek, s minthogy te nem szeretsz, nem is törekedhetem szép személyed birtokára. Légy boldogabb, mint én, s töltsd nagyobb megelégedéssel ifjú napjaidat, légy boldogabb, mint én, ó édes reményem, s a bánat soha ne üljön a Te szép arcodra ... Légy oly boldog, hogy én soha eszedbe se jussak.”

Lillával kapcsolatban néhány adalék e szerelmet követő élettörténethez: Lilla 42 évi gyermektelen házasság után 1840-ben temette el Lévai Istvánt. Négyévi özvegység után, 65 évesen nőül ment Végh Mihály dunamocsi espereshez, akivel Dunamocson, majd Hetényben élt. De boldog soha nem volt. A magányosságot kereső asszony visszatért Dunaalmásra, ahol 1855-ben érte a halál. Kerek 50 évvel és 1 hónappal élte túl Csokonait. Mindenki Lillát, a kedvest látta benne, még második férje is, aki felesége sírkövére csak ennyit vésetett: „Lilla áldott hainak”.

Csokonai igazi megpróbáltatásai ekkor kezdődnek. „A rengeteg Somogyságban elbújtam haldoklani” – írja

nagybetegen, amikor hetekig feküdt tüdőgyulladásban. Nagybetegen érkezik Debrecenbe, ahol 1802-ben a nagy debreceni tűzvész martaléka lesz szegényes lakóházuk is. Nyomor, betegség lesz a társa, majd pénzadományokért könyörög házuk felépítésére. A megváltó halál 1805. január 28-án szabadítja meg földi kínjaitól. Első életrajzírója, Domby Márton ezt íratta első fejfájára: „Itt fekszik Ovidius, Vergilius, Horatius – Csokonai V. Mihályban”.

Komáromot hálás emberek lakják. Hálások a tisztá, nemes érzésekért, a tehetségért, melynek gyümölcsét ők is élvezik. /.../ Csokonai és Lilla szerelme túl a tragikumon nekünk gyönyörű magyar versek sokaságát adta ajándékkul, melyek által gyönyörködhetünk egy költő tehetségében, a magyar nyelv csodálatos szépségében. A hála és a tisztelet sokszor fogalmazódott meg Komárom, valamint Lilla és Csokonai V. Mihály kapcsolatán, legtöbbször Lilla sírjánál Dunaalmáson, különböző évfordulók alkalmából. Szűkebb régióink jeles emberei, lelkes Csokonai-kutatók, városukat szerető polgárok, nemzeti hagyományainkat, gyökereinket ápoló-féltő magyarok búvárkodtak, kutattak, dolgoztak a Csokonai- és Lilla-hagyaték feltárásán, lejegyzésén. Tisztelet és mély megbecsülés övezze nevüket nemzedékeken át! Mi, komáromiak legyünk büszkéek arra, hogy a Lilla-szerelm olyan szerelmes versek sokaságát hozta világra, melyek magyar irodalmunk gyöngyszemei.

A két volt szerelmes egymástól távol levő sírban nyugszik, de az a láthatatlan kapocs, mely összeköti őket, többek közt Komárom hálás emlékezete is, melynek remekbe formált megnyilvánulása ez a leleplezésre váró Csokonai szobor is.

Az Idő nagy úr, mert mindent letisztít és megtisztít. Egy kisváros közössége még életében „örök Lillának” tartotta a kétszer férjezett asszonyt, mert hinni akarta a nemes emberi érzések értékét. Mi, mai komáromi magyarok pedig hisszük, hogy egy szobor, egy emlékmű, egy emléktábla, mely múltunkra emlékeztet, a gyökereinket erősíti. Csokonai akkor, az 1790-es évek végén Komáromból megalázottan, csalódottan távozott, de talán ez az átélt szenvedés, a megélt magyar költősors kellett ahhoz, hogy páratlan költészetet teremtsen, megalapozva az utat, ahonnan Petőfi Sándor plebejus népiessége elindulhatott. Az értékeinkre vigyázó szeretet és tisztelet övezze Komáromban Professzor Csokonai szép szobrát!

